

NERMIN BEZMEN
Bajka našeg života

Beograd, 2017.

Dragi moji čitaoci,

Ne mogu da vam opišem koliko sam srećna što vam opet predstavljam svog dedu, kojeg ste upoznali u mom romanu *Na krilima ljubavi*, ali sada u drugom delu njegovog života.

Nakon što je roman *Na krilima ljubavi* objavljen, u avgustu 1992. godine za vreme jednog izleta na Krim obilazila sam sa suprugom Pamirom sve ulice i kucala na sva vrata u potrazi za mojom porodicom. Više nije bilo ni porodice Eminov ni ulice koja se zove Sadovi. Na Krim sam otišla da izlečim tugu, ali vratila sam se još tužnija; na nekoliko mesta ostavila sam ime i adresu.

Dva meseca nakon što sam se vratila, veoma su me obradovala dva pisma koja su jedno za drugim došla iz Sankt Peterburga i Taškenta. Poslale su ih Lenara Eminova Baškirceva i Lejla Eminova Kamilova. Njihove pradede bile su braća mog pradede, Mirze Eminova. Nedavno smo počeli da popunjavamo nedostatke u porodičnom stablu koje smo uz poteškoće preneli jedni drugima. Naravno, smatrala sam da i ono što sam od njih saznala mora da zauzme mesto u mojoj priči. Recimo, saznala sam da ime mog strica kojeg su boljševici ubili dok je pokušavao da pobegne s mojim dedom, Kurtom Sejitom, nije Osman nego Mahmut. Moj drugi stric, koji je ostao u Alušti, ali koji ni mnogo godina kasnije nije uspeo da se spase od boljševika, bio je Osman. Od porodičnih kuća u Alušti ostala je samo njegova. Kuća oko koje sam u suzama tumarala očekujući da ću na jednom od prozora videti neko poznato lice, bila je njegova. Eto, u svoj roman, koji je u stvari rešenje jedne velike zagonetke, morala sam da smestim još mnogo detalja poput ovog. Došlo je vreme da na svoje mesto legne istina koja je izašla iz mraka u kojem je do sada bila skrivena.

Ne verujem da je došao kraj mojim istraživanjima tokom kojih sam saznala da istorijske istine izađu na površinu tek kada nestane pritisak onih koji

ih iskrivljuju. Ipak, koliko je to život Kurta Sejita dopuštao, bila sam uz njega i paralelno s njegovim životom pokušala da uhvatim istinu.

S druge strane, tolike godine provela sam sa svojim dedom da mi je postao stvarniji nego što je bio onima koji su živeli u njegovo vreme, bili svedoci njegove smrti i u čijem je sećanju ostao. Kada je reč o njegovim fotografijama i životu, već godinama sedi u jednom kutku mog radnog stola, zajedno s načinom na koji se smejaio, ljutio, držao cigaretu među prstima, prinosio čašu votke ustima i namigivao. Toliko sam navikla da budem s njim, u sebi sam osećala njegove ljubavi i tuge, da sam, dovršavajući ovaj roman, osećala kao da ga iznova ubijam, i to baš onda kada sam mu dala život. Nisam htela da ga izgubim.

Međutim, Kurt Sejit više nije samo moj deda, on je junak iz romana za hiljade mojih čitalaca koji čekaju nastavak njegovog života. Sa svojim greškama i dobrim delima, stvarnim i neočekivanim zgodama, on je smrtnik koji je ponovo oživeo u biblioteci mnogih ljudi. Iako ne želim da ga izgubim, osećam da je došlo vreme da ga podelim s drugima. S verom da u nekoj meri treba ispričati i razočaranja skrivena daleko u prošlosti koja do sada nisu ispričana, i ja sam, zajedno sa životom svog dede, naučila lekcije koje je trebalo da naučim, pa se nadam da one mogu biti pouka živim članovima moje porodice i onima koji će se tek roditi. Neke će osobe u mojim recima naći nekoga sličnog sebi ili će se u potpunosti prepoznati. Napisala sam istinu bez mnogo odstupanja, trudeći se da ne povredim nikoga. Ali želim da oni koji su nakon svih tih godina živi i kojima je u nekom kutku srca ostalo pravednosti, prosude sebe u prošlosti s barem malo griže savesti. Naravno, neki krive ljude koji beže od istine a da je ni ne znaju, kao i one koje je istina povredila; njima želim da dam priliku da promisle još jednom, dok ne bude prekasno. Ali kao što sam rekla, ja sam samo spisateljica, ne mogu da priznam grehe u ime nekoga drugoga.

Nadam se da će istina koju sam zbog mnogo razloga morala da obznanim u finalu svog romana naići na razumevanje. Mnogo sam razmišljala, ali znajući da će se ono što jednom napišem prihvatiti kao istina, nisam mogla da odstupim od nje.

Zar nije važno da ne ponovimo tuge i ljutnje? Ako ne znamo da izvučemo pouku iz proživljenog, koga će spasti pretpostavka da se to nije dogodilo?

Vidimo se u novoj pustolovini koja započinje u trenutku u kojem je roman *Na krilima ljubavi* završio...

N. B.

Otvoreno pismo mom dedi

Šta da kažem? Kako da započnem? U ovom trenutku posmatraš me s mesta na kojem sediš već osam godina. Večeras prvi put ne znam šta tvoji pogledi znače. Da li je to možda zbog toga što sam dovršila roman? Zar više ne želiš da razgovaraš sa mnom? Veruj mi, dragi moj deda, i za mene je ovaj trenutak mnogo teži nego što sam očekivala. Znaš li da sam mesecima odlagala da dovršim ovaj roman samo zato da ne bih morala da se rastanem od tebe? Već si osam godina ovde, za ovim stolom, pored mene i sa mnom. Tvoj pogled i tvoje držanje koje sam videla na fotografijama oslobodili su se tih izbledelih kartona. Sa svojim modrim, prošaranim očima, nestašnim osmehom, namigivanjem, podrugljivim smehom, lošom ćudi, dubokim, odlučnim glasom, već godinama ovde listaš stranice zajedno sa mnom. Nije ti bilo bitno da li je dan ili noć; i ti si bio ovde kada i ja. Ali i ja sam bila uz tebe tokom dana i noći koje si proživio, tokom čitavog tvog života, zar ne?

Ponovo sam se rodila s tobom, gde sam sve bila; čak sam sunećena da bih te pratila! U koga sam se sve zaljubila i kuda sam sve otputovala zajedno s tvojim životom. Otišla sam čak i u rat na Karpatima. Ranjena sam. Prognana sam tokom revolucije, pobegla sam; prevarena sam, varala sam. Osećala sam čežnju i plakala s tobom, ali najviše sam ipak plakala zbog tebe.

Nakon mnogo godina, opet sam te oživela. Ljutila sam se na one koji su živeli s tobom i nisu mogli da te razumeju. S tobom sam ispijala votku s ledom. Koliko je samo puta pao sneg dok sam listala stranice; s obala Alušte došli su mnogi vetrovi, donoseći mirise koji su ti nedostajali. Otišla sam na mesto u kojem si se rodio, šetala mestima na kojima si jahao, plakala na obali jezera u kojem si plivao. Posmatrala sam njihanje čempresa pod kišom Krima, pod letnjom mesečinom. Noću sam posmatrala kako se, kao što si i opisao, njišu kao balerine obučene u srebrne haljine.

Krimski čempresi koji su opet porasli. Kada sam se vratila, osećala sam čežnju za domovinom baš poput tebe. Od toga dana stalno plaćem, a srce

Nermin Bezmen

mi se steže od tuge. Možda ti dugo nisi mogao da plačeš. Ja sada plačem i za tebe. S tobom sam uspravno koračala Perom, pevala s tobom krimske narodne pesme i stare ruske melodije. U ušima sam čula muziku, udisala sam te i čula te tokom noći u Rejansu, Volkovu, Orijent baru, koje su protekle u dobrom raspoloženju i izmaglici.

I... I... Kada bi ti nestalo vazduha u plućima, i ja bih s tobom ostala bez daha. Noćima sam pokušavala duboko da udahnem za tebe. Na zavesi od snova posmatrala sam privide tvojih prošlih dana, zajedno s tobom. Videla sam smrt kada si je i ti video. Shvatila sam zašto sam videla smrt. I zašto si je čekao. Sasvim sam dobro shvatila... Mislim da ni ti nisi shvatio smrt poput mene.

Sada, dragi moj deda, dok pišem retke tvoje smrti, nikako nemoj da pomisliš da te još jednom prepuštam njoj. Ti si sada u bibliotekama i u mašti ljudi koji čitaju o tebi, i rodićeš se hiljadu puta. Ti ćeš živeti i nakon mene. Hoćeš li onda i mene povući iz vremena i pružiti mi život?

Januar 1993.

Proleće, 1924. godina Istanbul

Srce ga je bolelo. Osećaj je bio skoro kao da mu je neko uzastopnim potezima oštrim nožem kidao srce na komadiće. Poput mešavine patnje i tupog bola. Koliko je vremena uopšte prošlo otkad je otišao s pristaništa Karakoj? Sat vremena, možda i dva... Pokušavao je da odloži put što je više moguće. Nije znao kuda želi da ide. Nije ni postojala adresa na koju je posebno želeo da pođe. Razmišljao je o trenutku u kojem se oprostio s voljenom ženom. Da li se to dogodilo pre nekoliko minuta ili su prošli čitavi sati? Kako je ta velika ljubav koja je trajala osam godina završila u samo dve reči? Šurin oproštaj odzvanjao mu je u ušima, baš kao da ga čuje u ovom trenutku.

„*Dasvidaniya, Sejite*“, rekla je mlada žena, povređenim glasom punim ljutnje, ne okrećući glavu prema njemu. U očima njegove drage bile su suze, Sejite je to znao. Znao je i da će plakati ako se pogledaju u oči. Ljubav, sreća, pustolovina, snovi i zajedništvo koje su godinama delili završili su, i to tako brzo i jednostavno... Da li je njihovoj ljubavi zaista došao kraj? Ili je samo za-leđena u njihovom sećanju, kako bi jednog dana ponovo mogli da je se sete? Čak i ako joj nije došao kraj, sve one lepote koje su u prošlosti proživeli sada su zajedno sa Šurom na putničkom brodu odlazile u Pariz.

Osećao se iscrpljeno. Nije se samo njegova velika ljubav udaljavala od njega; na tom su istom brodu zajedno s njom u drugu zemlju odlazili njegova prošlost, snovi koje nikada neće moći da ostvari i domovina u koju više neće moći da se vrati; porodica i prijatelji koje više neće moći da vidi, kao i sve drugo vezano za njegovu prošlost. Sve što je ostalo, ništa ne вреди. Koji deo života mu se uopšte činio bližim? Da li je to poslednjih šest godina?

Godine pre toga kao da su ostale zarobljene na nekom drugom mestu, u nekom drugom vremenu. Zašto su godine tako brzo prolazile? Da li se to zaista brzo odvijalo? A šta je s godinama koje su ostale u prošlosti i koje se

čine davnim poput prošlog veka? Zar i one nisu bile deo istog života? Kako je moguće da se neke stvari koje su se dogodile u istom periodu čine tako blizu, a druge tako daleko? Ima li to možda veze s bolom ili srećom koja je u njima proživljena?

Glava mu je bila puna pitanja, a srce puno bola, pa je zbog toga hodaao u tolikom bunilu da se začudio kad je shvatio da je došao do Ulice Kaljondžu Kuluk. Zacelo su ga noge dovele do adrese koju su dobro poznavale.

Ispred praonice veša konobari restorana Volkov bili su zauzeti unošenjem stolnjaka. Kada su videli Sejita, propustili su ga s poštovanjem. Koketan, izuzetno visok ženski glas pronosio je staru rusku narodnu melodiju iz stražnjeg dvorišta sve do ulice. Jedna od devojaka koje su peglale videla je da je ušao i pojurila prema hodniku iz kojeg je glas dolazio, i govoreći „Pst!“ pokušala da učutka prijateljicu. Mladić je odjednom odustao od pokušaja da uvede red na radnom mestu. Pesma koju je pevala Ruskinja bila je gotovo poput svežeg povetarca koji duva s ruskih stepa, iz šuma Jalte, i tako rashlađuje toplo prolećno vreme i gasi vatru koja gori u njemu.

Nezainteresovano je uzvratio pozdrav Grkinjama koje su mu na lošem turskom jeziku rekle „Dobro došli, gospodine Sejite“ i Ruskinjama koje su ga pozdravile na svom jeziku, i prošavši između njih, otišao je na sprat u svoju sobu. U tom trenutku želeo je da bude sam i nije ni sa kim hteo da razgovara. Imao je potrebu da ostane sam sa sobom i svojim snovima.

Kada je ušao u sobu, leđa je naslonio na vrata i neko vreme ostao prislonjen na njih. Kao da je napustio svet u kojem se živelo i u kojem je ono što će mu se dogoditi sledećeg dana bilo poznato. U tom je trenutku pred sobom video svet koji je ostao u prošlosti, čiji je vek završio i koji se nikad više neće vratiti, a on se nalazio na granici između ta dva sveta. Stisnuo je svoju desnu ruku koja je držala kvaku. Kao da je hteo da se uhvati za vreme. Za razliku od glasova koji su dolazili iz sveta koji je ostao iza njega, mir sobe u kojoj se nalazio i koja ga je pozivala u spokoj terao ga je da razmišlja o stvarima koje se nalaze izvan njegove istine. Zaključao je vrata i krenuo pravo prema stoliću. Sipao je votku u čašu. Skoro celo piće popio je iz jednog velikog gutljaja, ponovo napunio čašu i zapalio cigaretu. Kada je shvatio koliko mu smetaju svetlost i glasovi koji su dolazili spolja kroz otvoren prozor, zatvorio ga je i navukao debele, baršunaste zavese. U tom trenutku nimalo ga nije zanimalo šta se događa napolju, ko šta govori i kako živi. Imao je potrebu da ostane sam sa svojom prošlošću i svetom snova.

Seo je na krevet i okrenuo leđa jastuku. Otpio je veliki gutljaj votke, a zatim duboko povukao dim cigarete. Osećaj gorčine koji je nastao kad se nikotin pomešao s oporim ukusom koji mu je piće izazvalo na jeziku spustio mu se

do grla, a odatle do pluća. Ništa od toga nije pomoglo da zaboravi bol koji je osećao u srcu. Još jedan gutljaj... Nakon toga još jedan dim... Kada je čuo glasove koji su dolazili sa sprata niže, shvatio je da radnici pomalo odlaze.

Došao je sebi kad mu je neko blago pokucao na vrata. Računovođa mu je pristojno na ruskom rekao da su svi otišli i pitao ga ima li kakvu želju. Sejiti je bezvoljnim, ali ipak ljubaznim glasom kratko odgovorio.

„Hvala. Laku noć, Pjotre Sergejeviču.“

„I ja tebi želim prijatnu noć, Sejite Eminove.“

Posao kojim se Pjotr Sergejevič trenutno bavio nije imao veze s njegovim zanimanjem, osim što je imao veze s brojkama. Bio je rudarski inženjer iz Moskve. Bilo je poprilično teško proceniti njegove godine. Kosa mu nije posedela, ali mu se prorredila iznad čela. Imao je glatku, belu kožu, blede plave oči i tanke prste. Zbog njegovog prefinjenog stava i ljubaznog karaktera nije bilo teško shvatiti da dolazi iz aristokratske porodice.

Kada su 1920. godine boljševici okupirali Sevastopolj, pobegao je uhvativši jedan od poslednjih brodova generala Vranglera koji je napuštao krimske obale. Nije mnogo govorio. Sejiti je od njega samo jednom, dok su pili rakiju, čuo da mu najviše nedostaju stari otac i klavir koje je ostavio u Rusiji. Pjotr Sergejevič nikada nije spominjao nikakvu ženu. Možda nikad nije voleo, a možda ga je i rastanak od voljene žene toliko povredio da nije želeo da govori o tome. Kao ni on sada. Nije razgovor ono zbog čega čovek ponovo proživljava trenutke iz prošlosti. Čoveka u svet prošlosti iznova odvodi razmišljanje.

To je svakako bilo ono što je u tom trenutku želeo... Hteo je da bez razgovora uroni u prošlost tako da može ponovo da čuje sve što je izgovoreno u tim dalekim danima, da može bez pokreta ponovo da proživi te iste događaje... Možda može da veruje da su te godine zaista proživljene i da su završile samo ako oživi čitavu prošlost. Morao je da ponovo pronađe sebe i odnekud ponovo počne.

Ustao je iz kreveta. Sa čašom koju je ponovo napunio i cigaretom u ruci potonuo je u široku fotelju koja se nalazila pored prozora. Svi glasovi u okolini prepustili su svoje mesto spokoju prolećne večeri koja je padala. To mu se sviđalo. U tom je trenutku mogao da otputuje na mesta i u vremena u koja je želeo. U okolini se nije nalazio ni glas ni dah koji bi mu smetao. Naslonio je glavu na fotelju i sklopio oči. Eto, sad će postići mir. Uspomene su bile toliko blizu. Ono što je ponovo oživljavao u mislima bilo je toliko blizu da mu se u zenicama pretvaralo u slike. Na taj je način mogao da se vrati davno u prošlost.

Zaista, koja je bila najdalja godina u koju je mogao da ode u sećanjima? Do danas uopšte nije o tome razmišljao. Da li je to bio njegov obred sunećenja? Ne, ne, mogao se prisetiti i mnogih godina pre toga.

Soba se odjednom ispunila zelenilom i hladovinom visokih, stoletnih plantana, čempresa, hrastova i borova. Taj veličanstveni vrt, vrt kuće kojeg se sećao iz detinjstva, bio mu je pred očima. Video je braću i sebe kako trčkaraju u nepreglednom zelenilu koje se spaja sa šumom... Kako su samo uživali i kako su bili bezbrižni... Smejali su se, valjali se po travi. Ispod velike platane polako su počele da se smeštaju sive i zelene stolice od kovanog gvožđa. Stolovi na kojima se nalazila hladna limunada, keksi, čaj u velikom srebrnom samovaru...

S jednog od prozora na gornjem spratu magični zvuk klavira koji je svirala njegova majka počeo je da se širi u vrt. Toga se dobro sećao. Duboko u ušima čuo je očaravajući zvuk *Nokturna* iz drugog dela Šopenovog Koncerta za klavir broj jedan. Pojavili su se novi zvukovi koji mu nisu bili nimalo strani i koji su se pomalo približavali. Zvuk konjskih potkovica...

Prsti na klaviru zaustavili su se. Odjednom je na vrhu širokih, mermernih stepenica na glavnom ulazu kuće video majku. Mlada žena koja je izašla kroz ulazna vrata ukrašena vitražem spustila se niza stepenice držeći u rukama donji deo haljine koja se protezala do poda i uokvirivala njen elegantan, vitak i visok stas. U trenutku kada je izašla iz senke koju su stvarali listovi glicinije i bršljana koji su se, obgrlivši kuću, protezali do njenog drugog sprata, na videlo je izašla njena glatka, bela put i krupne, prošarane modre oči.

Konjanik koji je ušao u prednji vrt pokriven šljunkom, čiji je središnji deo bio ukrašen mladica ruža, sišao je s konja i predao uzde slugi. Uzbudeno je uzvratio pogled prošaranim modrim očima koje su ga dočekale, pa je zagrlio suprugu i skupa s njom ušao u kuću.

Kako mu je samo otac bio mlad i zgodan u tim godinama. Izgledao je impozantno kad bi obukao uniformu ukrašenu medaljama i obuo svoje potpuno nove čizme. Bili su veoma uzbuđeni svaki put kad bi mu se otac vratio iz Sankt Peterburga. Koliko su samo ljubavi uspeli da uguraju u te kratke, zajedničke trenutke. Mirza Eminov bi pri svakom dolasku proverio stanje vinograda i imovine u Alušti, predao ih slugi i opet se vratio na dužnost. Kada bi tokom očevih kratkih poseta slušao o putovanjima, službenim paradama i balovima kojima je prisustvovao s carem, Sejit je čeznuo za tim i zamišljao da će jednog dana baš poput oca i on biti konjanik u carskoj posebnoj pukovniji.

Razmišljao je o letu kada je napunio dvanaest godina. Kako mu se samo blizu činilo to davno leto u Alušti! Setio se strke oko sunećenja, prazničnog raspoloženja koje je vladalo u kući i poklona koje je dobio. Kako ga je samo usrećio crni poni s belim pegicama na čelu kojeg mu je poklonio otac. I onaj veliki, sjajni paket koji je zadiviljeno otvorio, kličući od radosti... U trenutku kad je shvatio da je to poklon cara Nikolaja, postao je toliko uzbuđen da se osećao kao najvažnije dete na svetu. Sa osmehom se setio crnog, lakiranog

sanduka na kojem su zaljubljene ruske devojkice i dečaci prikazani pod drvetom. Danima je, gotovo kao da gleda neku magičnu kutiju, iznova i iznova posmatrao kako se pri okretanju ključa bronzani petao na poklopcu pevajući zavrti, a ključaonica otvori. Zapitao se da li je neko našao sanduk tamo gde ga je sakrio. Možda je i istrulio na mestu na kojem ga je zakopao, ispod drveta u Aluštici. Ko zna!

Ipak, to se dogodilo mnogo kasnije. Sada je želeo da razmišlja o mnogo starijim događajima. Da, bila je to sredina leta 1905. godine. Leto u kojem je s ocem iz Aluštice otišao u Sankt Peterburg činilo mu se tako blizu kao da je bilo juče. Sa zadovoljstvom se prisetio dana koje je provodio s ocem, posmatrajući s uzbuđenjem sve novo čemu je bio svedok. Kuće u Carskom selu, stari dužnosnici Ganja i Tamara Karlovič, major Mojsejev, smešan poput velikog deteta, i njegova divna supruga glatkih ruku Olga Čečerina, nesrećna i bespomoćna lepota Ane Veročke, udovice konjušara Jevgenija, tanka i beživotna kosa njene dece koja su ostala bez oca, njihove oči, plave kao oblaci; sve je to, jedno po jedno, oživeo pred očima.

Uzbuđenje koje je osećao kada je obukao uniformu sličnu očevu koju je sa zavišću posmatrao otkad zna za sebe i ušao kroz vrata Carske vojne akademije i dalje je bilo jednako sveže.

Nakon samoće koju je dugo osećao, pronašao se u godinama koje je proveo u Sankt Peterburgu. U danima kada se tek upisao u Akademiju ispratio je oca u Rusko-japanski rat. Dok se nije vratio, bilo je noći u kojima je drhtao u grozničavoj samoći i dana u kojima je šetao suznih očiju, stideći se zbog toga što je plakao. Setio se onoga što mu je otac rekao kada su se, sa suzama u očima, ponovo sastali.

„Dragi sine, u životu se nemoj ni zbog čega prebrzo radovati niti uzbuđivati, važi?“ rekao mu je major Eminov.

Naslonivši glavu na stražnji deo fotelje i praveći kolutove od dima cigarete, gorko se nasmejao. Kako je to bilo istinito. Zar mu život nije proticao tako što ga je neprestano stavljao na iskušenje, ispunivši ga srećom i tugom koje su neprestano prepuštale mesto jedna drugoj?

Ipak, jedno razdoblje, makar bilo kratko, prošlo je obojeno samo uzbuđenjem, zadovoljstvom, entuzijazmom i ljubavnim avanturama koje su se odvijale jedna za drugom. Te su godine bile period u kojem su njegova beskonačna očekivanja i nade vezane za budućnost još bili sveži. Prizor dana kada je diplomirao na Akademiji i obukao uniformu s činom poručnika bio je kao fotografija nekog sasvim davnog vremena koja se pojavila iza maglovite zavesice. Mogao je da vidi mladića, miljenika akademije u trkama konja tokom kojih se takmičio s učenicima maneža, kako s ponosom nosi ordene koje mu

je na grudi stavio car. No od ordena je još više voleo sat u zlatnoj kutiji ukrašen emajliranim monogramom s rubinima i dragim kamenjem. Sa carskim grbom oblikovanim od malih dijamanta, bilo je to pravo malo remek-delo. Nedostajao mu je onaj mili zvuk koji je proizvodio svaki sat. Ko zna koga sad taj sat obaveštava o vremenu. Od dana kada je zajedno s ordenjem morao da ga proda na Kapali čaršiji, još nije prošlo mnogo. Ko sad nosi njihov porodični prsten? Na čiji je prst iz one male radnje na Kapali čaršiji otišao prsten porodice Eminov sa safirima i dijamantima, onaj koji mu je otac dao kada je imao dvadeset godina?

Kao da želi da odagna misli koje ga rastužuju, mahnuo je rukom ispred lica. Čini se da mu je to koristilo jer su mu pred oči odjednom počela dolaziti ugodna putovanja. U Moskvu, Livadiju, Jekaterinburg, putovanja na koja je išao s Nikolajem Drugim... Da li je moguće da su mladi poručnik konjice Sejti Eminov iz posebne pukovnije i ovaj muškarac umornog srca koji sad sedi ovde, na ovom mestu, u ovoj fotelji, ista osoba? Jedan je imao toliko nada za koje se držao, toliko je toga očekivao od budućnosti... Drugom se, pak, svaka grana za koju se hvatao lomila, uvek je padao odvojeno od tela s kojim se sjedinio. Poslednja godina koje se sećao i u kojoj je na budućnost još mogao da gleda radosno i s tvrdoglavom nadom bila je 1916. Moskva iz 1916. godine pokrivena snegom prošla mu je pred očima. U mislima se vratio na večer u kojem je njegovo neumorno i nepopravljivo ludo srce prvi put lupalo na način koji nije mogao da razume. Da li je to večer ostalo toliko u prošlosti, trenutak kada je spoznao svoju prvu pravu ljubav s njenim plavim očima koje su sijale stidljivom toplinom na jasnoj, beloj puti, s kosom boje meseca koja joj je okruživala lice i s usnama koje kao da su skrivale reči koje ne može izgovoriti od stida? Zbog te mlade devojkice koja je tek napunila šesnaest godina i koju uopšte nije poznavao, još mu je pri prvom susretu lupalo srce i zvonilo u ušima. Aleksandra Julijanovna Verjenska iz Kislovodska... Mala Šura. Slatka, lepa Šura. Kako je samo Sejtičin život ispunila svojim ženskim duhom punim tople želje, neverovatnim strpljenjem, razumevanjem i ljubavlju bez očekivanja; sve je to bilo skriveno njenom mladošću i Sejti je sada to po prvi put otkrio. A sad je na brodu na istanbulskom Bosforu odlazila za Pariz. Sa sobom je ponela sav sneg Sankt Peterburga, svu zvonjavu zvona, napeve polke, miris svežih listova vinove loze vinograda Alušte, kao i vetar s krimskih obala koji je mirisao na so. Pitao se hoće li često razmišljati o uspomena koje je ponela sa sobom i hoće li ih održavati u životu ili će pustiti da ih odnese vetar novih obala na koje će stići?

Promrmljavši jedno „Ahh!“ koje mu se otopilo i nestalo na usnama, promeškoljio se na mestu na kojem je sedeo. Bio je nemiran. Šta god da uradi,

koliko god da pokuša da se priseti prošlosti, opet će se vratiti na onaj poslednji dan. Ako čovek ne može da se spase ni od svoje prošlosti, može li se spasti od trenutka koji je proživio u njoj?

Odjednom je istovremeno osetio sav drugi bol koji će ga naterati da zaboravi to što Šure nema. Bez potrebe da razmišlja o svakom posebno, njegovu su sobu ispunili prizori iz one noći u Alušti kada je odjednom izgubio sve svoje najvrednije.

Prvi put kada se vratio u Aluštu nakon godina koje je proveo na frontu na Karpatima, srce ga je bolelo pri pomisli na oca koji je bio povređen zbog toga što je sa Šurom. Mogao je samo da zamisli s kakvom ga je mukom starac iščekivao. Ipak, otac i sin bili su podjednako tvrdoglavi. Zar se Mirza Eminov nije uvek hvalio svojim najstarijim sinom zato što je ličio na njega? Da je samo znao da oca više neće videti kada mu boljševici uđu u trag, pokušao bi da se pomiri s njim još od prvog dana. Zar bi i otac dopustio da mu sin slomljenog srca napusti obale Alušte, da se više nikad ne vrati? Ali nije bilo tako, nije bilo tako. Niko nije mogao da zna da će se toliko kajati. Ah! Da barem sad ima priliku opet da proživi to isto... Ali šta bi učinio? Šta mu je ono beše otac rekao:

„... Nikada tu ženu ne dovodi u ovu kuću, a ni sam ne dolazi dokle god si s njom. Živeću zamišljajući da se još nisi vratio.“

Uspomene su mu zapele u grlu poput čvora. Kada je čuo te reči, sasvim je dobro znao da njegov otac očekuje da mu se izvini. Sejit je hteo da potrči prema njemu i kaže mu: „Tata, mnogo te volim, ali volim i nju. To što sam s njom ne znači da biram između vas, molim te, shvati me!“; ali usne su mu se zatvorile zbog inata koji mu je izazvao ponos i ćutao je.

Kada je otvorio vrata i izašao, dugo je čekao na vratima da ga otac pozove, zaprepašćeno i začuđeno kao da ne veruje šta se događa. S jednakim je inatom Mirza Eminov na stepenicama koje su vodile na gornji sprat, ne pomerajući se, čekao da mu se sin vrati i izvini. Jao! Ako je tata Eminov bio ponosan i tvrdoglav, kako i sin ne bi bio takav? Više se nikad nisu videli.

Pred sobom je video kako ga očeve plave oči na licu uokvirenom već pomalo sedom kosom i bradom povređeno gledaju; i dalje su ga povređeno gledale, ali su bile i poprilično čežnive. Ili nije bio u pravu? Stegunvši kapke, rukom mu je dodirnuo lice. Nije bilo koristi. Bol koji je osećao zbog toga što je bio ljut kada se oprostio od oca, čitav će život nositi kao dodatno breme. Bože, koliko su mu samo nedostajali! Porodica mu nikad do sada nije toliko nedostajala. Setio se majčinih modrih, prošaranih očiju koje su gledale okolinu s ljubavlju dok su njeni tanki prsti prelazili preko dirki klavira. Kroz zavesu od mašte počela su da se materijalizuju njegova braća, jedan po jedan. Prividi

dece, koja su bila sve veća svaki put kada bi se pojavila iza zavese, približavali su se Sejitu. Između njih nikad nije postojala ni najmanja ljutnja. Ipak, taj osećaj nije mogao da ga usreći dovoljno da utiša njegovu čežnju. Prikazi iz njegove mašte počeli su da se smračuju, povećavajući brigu u njemu. Svi su izašli iz sobe, osim jednog. Sejiti je s jezom zatvorio oči i odmahnuo glavom. To nije bila jeza koju je osećao zato što se plašio onoga što je video, nego jeza koju je donela duboka tuga i bespomoćnost. Sve oko njega bilo je potpuno crno. Samo se ponegde presijavala mesečina među oblacima koje je raspršio nemilosrdni vetar. Sobu su odjednom ispunili zvukovi talasa koji udaraju o obalu i miris slanog mora. Pod stopalima mu je klizio šljunak obala Alušte. Burne vode Crnog mora ispirale su stene koje su se pružale od brda do obale, penom koja je postepeno gubila snagu.

Mahmut se, dozivajući ga, spuštao s brda koje je bilo prekriveno vinogradima. Njegovo lice obasjano mesečinom bilo je i dalje poprilično daleko, ali je Sejiti veoma dobro poznao njegovu pojavu koja je nosila svežinu njegovih devetnaest godina. Prizor Mahmuta i njegove talasaste smeđe kose i plavih očiju koje su i dalje detinje gledale svet oko sebe približavao se malo-pomalo. Ispružio je ruke. Hteo je da priđe Sejitu i uhvati ga. Sejiti je na tren zaboravio gde i u kojem se trenutku u vremenu nalazi. Skočio je s mesta na kojem je sedeo i ispružio ruke. Želeo je da uhvati i povuče svog brata, da ga zagrli i otme odande. Znao je; sasvim je dobro znao šta će se dogoditi ako ne uspe da dođe do njega. Ali zakasnio je. Istorija se ponavljala. Mesečina se opet probila kroz oblake. Unutrašnjost sobe bila je osvetljena. Sejiti je sada mnogo bolje video svog brata, ali su sad i one proklete senke ušle u prizor, zvukovi pištolja boljševika ugušili su zvukove talasa Crnog mora. Između su se začuli povici dečaka...

„Ovde si, nisi otišao! Sejite, brate, ovde si!“

Njegov je povik postao promukli jauk. Kolena su mu se savila, a ruke spojile kao da s neba skuplja zvezde, koje mu padaju niz telo. Dok je Sejiti gledao bratovo telo koje je palo na šljunak, stenjući je uronio u fotelju, osećajući patnju u telu i glavi. Nije više mogao da izdrži. Nije uspeo da obuzda suze koje su mu potekle niz obraze.

„Mahmute, moj dragi brate. Dragi moj mali...“, povikao je. Pokrio je lice rukama i jedno vreme slušao odjek koji su mu suze ostavile na duši.

Plakanje kao da je umirilo nemir u njegovoj duši i ispralo celu njegovu prošlost kako više ne bi plakao. Doživeo je mnogo gubitaka i bili su veliki, i nikada ih više neće moći videti. Nije više imao nikoga koga je mnogo voleo; nikoga za koga će se zabrinuti ako ne čuje kako je.

Malo kasnije se vratio iz tog zamornog putovanja kroz vreme proživljenog u mašti i počeo je mirnije da razmišlja.

Bajka našeg života

Osećao se mnogo bolje, kada mu se u glavi odjednom stvorila odluka. Bilo je nemoguće izlečiti tugu iz prošlosti. Ali sada je u rukama imao život za koji može da se pobrine, iz kojeg može da stvori nešto najlepše moguće. Moglo bi se reći da ima sve razloge da vodi novi život u svojoj novoj zemlji.

Kada se setio Murvet, osećao je mešavinu kajanja, topline i brige. Ko zna s kolikom ga brigom njegova mala supruga sada čeka kod kuće. Uskoro će dobiti i dete. Još se nije navikao na tu ideju, ali više po tom pitanju nema šta da se učini. Supruga mu je bila trudna. Bila je mlada, neiskusna i nimalo nije razumela Sejita i nije delila njegovu prošlost. Bilo joj je teško da deli i njegovu sadašnjost. Njihovo vaspitanje, pogledi na život i očekivanja bili su različiti. Ali tu je postojalo nešto. Sejit je smatrao da vredi potruditi se za nju. Njegova mala supruga bila je zaljubljena u njega. Svaki put kada bi pomislio na nju, na usnama bi mu se pojavio osmeh, i ispunila bi ga toplina. Naslonio je glavu i nije mogao da obuzda smeh.

„Bože! Ja volim i tu malu ženu.“

Taj ga je osećaj toliko smirio da mu potraga za dragom koja se nalazila daleko ili se udaljavala od njega više nije nanosila toliko bola. Mogao je da započne novi život sa svojom malenom Murkom. Da, bio je odlučan, potrudice se. Svoju mladu suprugu naučice kako da još više voli, iskaže ljubav i deli život muškarca. Možda će čak imati i veoma lep život.

Laknulo mu je zbog tih misli. Morao je da se okupa kako bi sa sebe zbacio umor sati koje je proveo obračunavajući se sa prošlošću. Nakon što je iskapio čašu votke, ušao je u kupatilo i prepustio se hladnom dodiru vode koji razbuđuje.

Kada se ispružio na krevet, odlučio je da odspava sat-dva i ujutru prvo ode kući. Ali nije baš mogao da spava. Um i telo nisu mogli da utonu u san. S prvim jutarnjim zracima sunca ustao je i obukao se, bez zadržavanja po sobi. Pre nego što je zatvorio vrata bacio je dugi pogled na sobu. Ono što je doživeo još do pre nekoliko sati prodrlo je u svaki kutak sobe, nestalo mu s vidika, kao da je odgovorno za to da se prošlost, zajedno s tamom noći koja je završila, više nikada ne doživi.

Na obroncima Kasimpaše, s jednog od otvorenih prozora dvospratnice u vrtu, zajedno sa svetlom širio se dobro raspoloženi muški glas: „Ooo, ooo, Katalin, Katalin, Kamaja!...“

Na grani starog drveta koje se protezalo sve do prozora koji je gledao na Zlatni rog, sova je treptala zajedno s tim glasom, pa krilima zalepetala prema svom gnezdu koje se nalazilo malo niže. Sigurno je još bilo rano da ona zapeva.

Sejit je bio jako dobre volje. Istovremeno je pevao mekim, snažnim glasom i mesio testo na mermernoj radnoj ploči u kuhinji. Prefinjenim pokretima profesionalnog kuvara testo je savijao, vrteo, rezao na komade pa ga slagao u ugao puneći ga nadevom od mlevenog mesa koji je unapred pripremio. Boršč je bio spreman. Moći će da sedne za sto kada se i piroške poprže. Dok je gnječio gorušicu za sos za salatu, krajičkom oka je pogledao svoju suprugu koja je na drugoj strani prednjih vrata u salonu postavljala sto. Murka ga ništa nije pitala otkad je došao. Nije ga pitala ni gde je bio ni zašto je nestao usred noći. Ali Sejit je znao da ne ćuti zato što ga je razumela, nego zato što je bila povređena i zato što se plašila svađe. Odmahnuo je glavom osmehujući se i nastavio s pesmom. Svakako će tokom obeda sve objasniti svojoj supruzi.

Murvet je bacila oko na sto i nakon što se uverila da je sve u redu, naslonila se na rub prozora i udahnula topli miris letnje večeri. Zbunjeno je spojila ruke, kao da ne zna šta će sledeće da učini, i nastavila da posmatra pejzaž. Pogled na vode Zlatnog roga na kojem su mesečina i samo poneka svetla na obali stvarala fluorescenciju bio je predivan.

Ali ona je bila povređena, i to veoma povređena. Nije razumela kako je njen suprug mogao da ustane iz kreveta i ode pre jutra, pa se ne pojavljuje dva dana, a onda se vrati kući nasmejan, ruku punih poklona. To nije bio red na koji je naučila u očevoj kući. Sejit je možda nije ni voleo. Ali zar bi se ovako radosno vratio kući da je ne voli? I to s poklonima. Nije ni poznavala druge muškarce koji bi ušli u kuhinju i kuvali za svoju suprugu. Zar bi sve to radio da je ne voli? Ali to što je otišao bez ijedne reči i ceo dan proveo izvan kuće a da joj se nije ni javio nije bio pokazatelj ljubavi.

Murvet nije znala šta da radi, šta da pita svog supruga i kako da ga to pita. Ionako se plašila razgovora. Bila je sigurna da će zaplakati i pre nego što dovrši rečenicu. Znala je i kako će je Sejit kasnije uveriti svojim umiljatim i nežnim zadirkivanjem. Zbog toga se plašila da ode u kuhinju do svog supruga. Moraće da razgovaraju pre ili kasnije, ali bolje je da to bude što kasnije. Ipak, bilo joj je čudno i da kao gazdarica kuće s prozora posmatra pejzaž dok Sejit radi u kuhinji. Bespomoćno je prešla rukom preko stomaka koji je sve više počeo da se nazire. Sejitoj joj je glas pristigao u pomoć.

„Murka, boršč ćemo jesti kasnije. Stavljam piroške u ulje. Sto je spreman, zar ne?“

Htela to ili ne, Murvet je ušla u kuhinju. Odgovorila je mrmljajući.

„Spreman je, Sejite. Da odnesem i salatu?“

Glas joj je bio toliko slabašan, kao da je govorila da se ne bi čula. Plašila se da će u trenutku kada počne da razgovara sa suprugom svakako na red doći i razgovor o tome zašto ga nije bilo. Odgovor na to pitanje koje ju je veoma

zanimalo istovremeno je i strašno plašio. Muškarac koji je trudnu može ostaviti na nekoliko dana vrlo je verovatno može i zauvek ostaviti i otići. Možda je bio dobre volje i doneo joj poklone da bi je pripremio pre nego što joj saopšti tu odluku.

Murvet je odjednom osetila da će joj pozliti od tih misli. Salatu koju je uzela u ruke vratila je na mermernu ploču i s obe se ruke uhvatila za policu. Sejit je primetio da mu supruga nije dobro. Odmah je ostavio ono što je radio, zagrlio je i zabrinuto upitao:

„Šta ti je, Murka? Jesi li dobro? Dođi, dušo, uhvati se za mene. Dođi, sedi.“

Kada je uz Sejitovu pomoć sela na kuhinjsku stolicu, Murvet se susrela oči u oči sa suprugom koji joj je držao glavu u dlanovima i pružao joj oslonac. To je bio trenutak koji je u strahu iščekivala poslednjih nekoliko sati, ali umirile su je iskre pune ljubavi koje je videla u muškarčevim modrim očima. Ne, ne, svi su strahovi bili neosnovani. Kao i uvek, opet je pogrešno mislila. Suprug je voli. Ti pogledi ne mogu biti pogledi muškarca koji će je ostaviti i otići. Vrtoglavica ju je napustila brzinom kojom se pojavila i prepustila svoje mesto neopisivom uzbuđenju i lupanju srca. Osetila je da će ta noć biti važna prekretnica u njihovim životima. U pogledima koje je razmenila sa svojim suprugom postojalo je razumevanje kojeg do sada nije bilo. Nije htela da se Sejit više brine. Nasmešivši se, pokušala je da pokaže da je dobro.

„Dobro sam, Sejite, sad sam sasvim dobro. Ne razumem šta se odjednom dogodilo. Sada sam, veruj mi, sasvim dobro.“

Sejit je pomilovao obraz svoje supruge. Kažiprstom je mekanim dodirima lagano prešao preko njenih punih usana. Jako je dobro osećao da su oblaci brige u očima njegove male supruge prošli i da je za sebe zadržala ono što je htela da kaže.

„Ako postoji nešto što treba da znam, pusti neka pređe preko ovih usana pa da i ja to čujem, može, moja Murka?“

Zatim je, nasmešivši se, zagrlio suprugu. Obgrlio joj je glavu i poljubio kosu. Murvet se, uz osmeh, oslobodila zagrljaja svog supruge.

„Veruj, Sejite, nije mi ništa.“

„Hajde, onda, uđi unutra. Ja ću pripaliti roštilj pa dolazim.“ Nakon tih lepih reči i dodira Murvet je počela da se oseća dobro kako se nije osećala dugo vremena. Tanjire s predjelima koji su se nalazili na stolu pomerila je na levu i desnu stranu i napravila mesta za čaše. U jednom je trenutku ugledala svoj odraz u ogledalu koje se nalazilo na ugraviranom ekseru od oraha. Na usnama joj se smešak stvorio sam od sebe, a u zenicama su joj se pojavile iskre. Iznenadila se. Zar se sreća tako brzo može čoveku pokazati na licu? Da li je možda previše žurila da bude srećna?

Sejit je na kuhinjskom balkonu zapalio drveni ugalj i s pesmom na usnama ušao u salon. Nakon što je na sto stavio tanjir s piroškama koji je nosio u rukama, poljubio je suprugu u obraz. Mlada se devojka nasmejala, blago porumenevši. Namignuvši joj, Sejit ju je pitao:

„Hajde, da počnemo s gozбом?“

Suprug joj je bio toliko dobro raspoložen da je Murvet znala da raspravu o danima koje je provela sama neće moći da donese za sto. Sejit je i njenu čašu napunio rakijom, a ona se prvi put nije pobunila protiv toga. Nije htela da kvari čaroliju te noći. Pridružiće se svom supruhu. Znala je i da će jedan ili dva gutljaja pića delimično smanjiti njenu stidljivost.

„Nazdrovja!“

Sejit je podigao čašu gledajući suprugu u oči. Pomešane s neobuzdanošću, u modrim su mu se očima pojavile nestašne iskre, nežnost i nada u novi život. I Murvet je podigla svoju čašu, ali nije mogla da ponovi istu reč. Nije znala ni što reći. Zbunjena kao dete, napuživši usne, gledala je svog supruga. Sejit se veselo nasmešio, kucnuo čašom o čašu svoje supruge i uzeo joj reč iz usta.

„Živeli!“

Murvet je ovaj put ponovila:

„Živeli.“

Zajedno su otpili jedan gutljaj. Baš kada je Murvet htela da odloži čašu na sto, njen je suprug opet kucnuo o njenu čašu.

„Za nas!“

I ona je smešeći se uzvratila. Još po jedan gutljaj...

Sejit se licem približio licu svoje supruge i nastavio da gleda iskre u njenim očima.

„Sada još jednom, Murka. Samo malo življe. Može? Baš kao što i ja to izgovorim: Živeli! Hajde, reci, ali iz srca, hajde.“

Murvet se ispravila i duboko udahnula. Setila se uzbuđenja onog trenutka kada se u mektebu s pet godina prvi put pomolila pred hodžom. Nije zamišljala da će joj biti toliko teško da izgovori reč „živeli“ baš onako kako je njen suprug to hteo. Podigla je čašu.

„Živeli!“

Sejit se nasmešio i uštinuo je za obraz.

„Za nas!“

„Za nas!“

„Za lep život!“

„Za lep život!“

„Za sreću!“

„Za sreću!“